

מדרש רבה – תשפ"ג

מטות – אישיותו של מנהיג

הרב יצחק שילת

במדבר רבה כב, א

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת, אִישׁ כִּי יֵדֵר נָדָר לֵה' (במדבר ל, ב ג), הַדָּא הוּא דְכָתִיב (ירמיה ד, ב): וְנִשְׁבַּעְתָּ חַי ה' בְּאֵמֶת בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה, אָמַר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, לֹא תִהְיֶה סְבוּרִים שְׁהֵתֵר לָכֶם לְהִשָּׁבַע בְּשֵׁמִי אֶפְלוּ בְּאֵמֶת, אִין אַתָּה רִשְׁאֵי לְהִשָּׁבַע בְּשֵׁמִי אֶלֹא אִם כּוּן יִהְיֶה בְּךָ כָּל הַמַּדּוֹת הָאֵלוּ (דברים י, כ): אַתָּה ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא, שְׁתֵּהא כְּאוֹתוֹ שְׁנִקְרָאוּ יִרְאֵי אֱלֹהִים, אַבְרָהָם, אִיזָב וְיוֹסֵף. אַבְרָהָם דְכָתִיב (בראשית כב, יב): כִּי עָתָה יִדְעָתִי כִּי יִרָא אֱלֹהִים אֶתָּה, אִיזָב דְכָתִיב (איוב א, ח): אִישׁ תָּם וְיִשָּׁר יִרָא אֱלֹהִים, יוֹסֵף דְכָתִיב (בראשית מ, כ): אֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יִרָא, הוּוּ אַתָּה ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא. (דברים י, כ): וְאוֹתוֹ תַעֲבֹד, אִם אַתָּה מִפְּנֵה עֲצָמָה לְתוֹרָה וְלַעֲסַק בְּמִצְוֹת וְאִין לָךְ עֲבוֹדָה אַחֲרָת, לָכֵךְ נֶאֱמַר: וְאוֹתוֹ תַעֲבֹד. (דברים י, כ): וְבוֹ תִדְבָק, וְכִי יָכוֹל אָדָם לְדַבֵּק בְּשִׁכְיָנָה, וְהֵלֵא כְּבֵר נֶאֱמַר (דברים ד, כד): כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֲכָלָה הוּא, אֶלֹא לּוֹמַר לָךְ, כָּל הַמַּשִּׂיא בְּתוֹ לְתַלְמִיד שְׁקוּרָא וְשׁוֹנָה וְעוֹשָׂה פְּרָקְמִטְיָא וּמִהֲנֵהוּ מִנְכָסְיוֹ, זָהוּ שְׁנֶאֱמַר עֲלִיו: וְבוֹ תִדְבָק, אִם יֵשׁ בְּךָ כָּל הַמַּדּוֹת הָאֵלוּ אַתָּה רִשְׁאֵי לְהִשָּׁבַע, וְאִם לֹא אִין אַתָּה רִשְׁאֵי לְהִשָּׁבַע. מַעֲשֵׂה בִינְאֵי הַמֶּלֶךְ שְׁהִיוּ לוֹ שְׁנֵי אֲלָפִים עִירוֹת וְכָלֶם נִחְרְבוּ עַל שְׁבוּעַת אֵמֶת, כִּי צִד, אֹמַר אָדָם לְחִבְרוֹ בְּשִׁבּוּעָה שְׁאֵנִי הוֹלֵךְ וְאוֹכֵל כֶּר וְכָר בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי, וְאִשְׁתָּה כֶר וְכָר בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי, וְהִיוּ הוֹלְכִין וּמְקַיְמִין שְׁבוּעָתוֹ, וְנִחְרְבוּ. מַה הַנִּשְׁבַּע בְּאֵמֶת כֶּר, הַנִּשְׁבַּע עַל הַשֶּׁקֶר עַל אַחַת כֶּמָּה וְכֶמָּה.

במדבר רבה כב, ב

נָקָם נָקַמְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תְּאֵסֹף אֶל עַמְּךָ (במדבר לא, ב), רַבִּי יְהוּדָה אֹמַר אֵלוּ הִיָּה רוּצָה מִשָּׁה לַחַיִּית כֶּמָּה שָׁנִים הִיָּה חַי, שְׁאֵמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נָקָם וְאַחַר תְּאֵסֹף, תְּלָה הַכְּתוּב מִיתָתוֹ בְּמִדְיָן, אֶלֹא לְהוֹדִיעַךְ שְׁבָחוּ שֶׁל מִשָּׁה, אָמַר בְּשִׁבִיל שְׁאֲחִיָּה יַעֲכַב נִקְמַת יִשְׂרָאֵל, מִיָּד (במדבר לא, ג): וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הִחְלְצוּ מֵאֲתָכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא, אֲנָשִׁים, צְדִיקִים. וְלִהְלֹךְ (שמות יז, ט): בַּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים, וְכֵן (איוב ד, יג): בְּנִפְל תִּרְדָּמָה עַל אֲנָשִׁים. (במדבר לא, ג): לְתַת נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר: נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִשָּׁה אָמַר: נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָהֶם אִינוּ אֶלֹא דִיקוּ שְׁלָכֶם, שְׁגָרְמוּ לִי לְהִזִּיק אֶתְכֶם, אָמַר מִשָּׁה רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, אִם הִיָּינוּ עֲרָלִים, אוֹ עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אוֹ כּוֹפְרֵי מִצְוֹת, לֹא הִיוּ שׁוֹנְאִין אוֹתָנוּ וְאִינוּ רוֹדְפִין אַחֲרֵינוּ אֶלֹא בְּשִׁבִיל תּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁנַתָּ לָנוּ, הִלְכָה הַנִּקְמָה שְׁלָךְ לְתַת נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן.